

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Димитър Драганов (Регионален Исторически Музей – Русе), член на научно жури по провеждане на обявения в ДВ. бр. 45 от 30.05.2014 г. конкурс за “Професор” по професионално направление 2.2: История и археология (Стара история), обявен от катедра по Стара история, Тракология и Средновековна обща история при Исторически факултет на СУ “Св. Климент Охридски”

Процедурата по обявения в ДВ, бр. 45 от 30.05.2014 г. от СУ „Св. Климент Охридски” конкурс за професор по професионално направление 2.2. История и археология (стара история) отговаря на законовите изисквания. За участие в него е подал документи само един кандидат - доц. дин. Диляна Ботева от катедра „Стара история, Тракология и Средновековна обща история” при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. Представеният от нея комплект документи и материали е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ.

За участие в конкурса доц. Ботева е представила хабилитационния труд “АНТИЧНИТЕ ТЕКСТОВЕ И ТЯХНОТО ЧЕТЕНЕ ДНЕС. Акценти от осем века фрагментарна история на древна Тракия (IV в. пр.Хр. – IV в. сл.Хр.)” и 11 други публикации, отпечатани след като тя получава научното звание “доцент” през 2001 г. Необходимо е да поясним, че тези 11 публикации не са тематично свързани и нямат отношение към проблематиката в защитената от нея дисертация за научната степен “д-р на историческите науки”. От представения пълен списък се вижда, че всичките й публикации са 129, от които има три монографии (номера 1-3) и четири сборника, на които тя е съставител (4-7). Важно е да се отбележи, че от тези четири сборника, два са издадени в Германия (4-5) - едно твърде сериозно постижение, с което малко български колеги биха могли да се похвалят.

За 29 години трудов стаж, Д. Ботева е изкачила всичките възможни стъпала на научната си кариера в катедрата по Стара история в СУ: асистент от 1986 г., д-р по история от 1994 г.; доцент от 2001 г.; д-р на историческите науки от 2007 г.

Диляна Ботева се е формирала като историк на древността в една изключително дискуссионна творческа среда, представена най-вече от нейните

учители, професорите М. Тачева и Ал. Фол. В тази среда тя е научила нещо базисно и много важно за един истински учен. И то е, че истината в науката е винаги относителна и че всяко ново вглеждане в наглед изяснени вече въпроси, водят до преосмисляне на постигнатото, до реинтерпретации и до предлагането на нови решения, хипотези и предположения.

И наистина, през впечатляващата научна продукция на Д. Ботева като червена нишка преминава съмнението. Тя винаги се съмнява във всяко твърдение, колкото и безпроблемно да изглежда то и винаги търси алтернативни възможности за разширяване границите на научните дирения. Затова повечето от нейните трудове са остро дискуссионни и/или силно критични, написани със страст, но винаги съдържащи нови и изненадващи идеи, както и неочаквано, но логично разплитане на сложни исторически казуси.

Тя не се страхува да се намесва в теми, върху които са работили едни от най-изявените учени в областта на старата история и тракология и смело да предлага своя поглед върху известни събития, датировки, тълкувания и визуални наблюдения.

В изследванията и публикациите на доц. Ботева могат условно да бъдат разграничени седем тематични кръга: 1. Долна Мизия и Тракия при управлението на ранните Севери (тема на доктората за “д-р по история”); 2. Тракийската история и култура в края на VI и V в. пр.Хр. (тема на хабилитационен труд за доцент); 3. Оброчните плочки на Тракийския конник (тема на доктората за “д-р на историческите науки”); 4. Фрагменти от историята на древна Тракия от IV в. пр.Хр. до IV в. сл.Хр. (тема на хабилитационния труд за професор). 5. публикации по проблемите на античните изобразителни текстове, вкл. при паметници на тракийската торовтика; 6. - *testimonia post antiq̄ua* (включително езически традиции съхранени до наши дни); 7. публикации върху социално-икономическа проблематика през римската епоха.

Кандидатката е наясно, че нашите знания за историята на древна Тракия имат фрагментарен характер. Затова тя много сполучливо е озаглавила своя хабилитационен труд “АНТИЧНИТЕ ТЕКСТОВЕ И ТЯХНОТО ЧЕТЕНЕ ДНЕС. Акценти от осем века фрагментарна история на древна Тракия (IV в. пр.Хр. – IV в. сл.Хр.)”.

Тя е избрала да изследва осем фрагмента от историята на древна Тракия, които се характеризират със своята историческа значимост. Върху редица от тях

тя е работила и по-рано, но сега е представила своите нови вглеждания по отделните теми, като е формулирала нови хипотези, предположения и интерпретации.

Първият фрагмент е посветен на известния поход на Александър Велики през Тракия в 335 г. пр.Хр. За него е писано толкова много и толкова различни варианти са “разиграни” около идентификацията на маршрута му, че едва ли бихме очаквали някакъв съществен напредък по този въпрос. Но се оказва, че Д. Ботева се е добрала до един документ (османски регистър от нач. на 16 в.), съобщаващ интересна и важна информация относно пътищата от Никопол (на Дунава) до София, Пловдив и Септември. На базата на този регистър, тя е предложила едно ново трасе, по което великият пълководец е преминал през Тракия, а именно: от долното течение на Места през Пистирос и под връх “Баба” за Етрополе и след това на север към р. Дунав. Разбира се, това предположение е добре да бъде доказано и от други факти, но то ни дава възможност да видим как комбинирането на античните извори с османския документ от XVI в. може да се окаже изненадващо успешно и продуктивно, тъй като е безспорно доказано, че в повечето случаи трасетата на античните пътища са били използвани чак до наши дни.

Твърде нашироко Д. Ботева разглежда фрагментарните ни знания относно келтското нахлуване (в началото на третото десетилетие на 3 в. пр.Хр) и присъствие в Тракия (почти до края на 3 в. пр.Хр). Темата е широко, но противоречиво коментирана както от по-старите, така и от съвременните изследвачи. Тя обаче ще си остане завинаги актуална, защото става дума за историята на Тракия през целия 3 в. пр.Хр., който е белязан от активността на келтското царство в Тракия, просъществувало цели 60 години.

Досега почти единодушно се приемаше, че Антигон Гонат е нанесъл решително поражение над келтите при Лизимахия в Тракийски Херсонес. Д. Ботева обаче се усъмнява в правотата на подобно твърдение, тъй като в пролога към книга 25 на Помпей Трог изрично е отбелязано, че веднага след битката с галите, Антигон Гонат обсадил Касандрея, управлявана тогава от тирана Аполодор, сиреч, най-вероятно той се е намирал не в околностите на Лизимахия, а далеч по на запад. Освен това келтите били унищожени от моряците (гребците) на някакво пристанище, където наблизко бил разположен лагерът на македонския цар. Лизимахия обаче не е на морския бряг и

следователно не разполага с пристанище. Затова според авторката, мястото на битката трябва да се търси на егейския бряг между устията на реките Места и Струма. Една такава локализация се подкрепя и от открития до град Газорос (в област Серес) почетен декрет, съобщаващ за продоволствени трудности в годините 278/7 и 277/6 пр.Хр.

Според Д. Ботева, за края на тилитското царство, съществуват два варианта: или то е унищожено от войската на един само тракийски династ, или, което ѝ изглежда по-вероятно – крахът му е дело на обединените усилия на няколко (четири) племена от района на Югоизточна Тракия.

Трябва да отбележим все пак, че е налице още една възможност за гибелта на келтското царство. Напълно е допустимо величественият келтски цар Кавар да е умрял внезапно от болест (или поради друга някаква причина) и да не е оставил мъжки наследник на своя трон. В такъв случай келтите, останали изведнъж без авторитетен предводител, лесно биха били разбити от околните траки. Още повече, че в изворите никъде не е упоменато, че Кавар е убит в сражение с траките и че той е предвождал келтските отряди. Напротив, изобщо не се споменава за каквато и да е битка с траки и за участие на Кавар в каквато и да е отбранителна военна операция в периода 218-212 пр.Хр.

След като отново се вглежда в подробното описание на Тит Ливий за засадата, която траките устроили на римската войска, предвождана от Гней Манлий Вулсон през 188 г. пр.Хр., Д. Ботева доказва, че текстът на Ливий, определян досега като достоверен и точен, всъщност е твърде проблемен. Проблемен е, защото се оказва, че разказът описва природните и географски дадености на региона от запад на изток, вместо от изток на запад, в каквато действителна посока са се придвижвали римските военни подразделения. Следователно, тази част от хабилизационния ѝ труд е особено приносна, защото за първи път в историографията се поставя под съмнение коректността на сведението на Тит Ливий (чийто извор е Полибий), приемано досега като абсолютно достоверно. Освен това тя отхвърля наложилото се идентифициране на корелите (от 188 г. пр.Хр.) с корпилите и възражда една позабравена идея, според която корелите са идентични с коралите.

Особено интересна е хипотезата на авторката, че основаването на Никополис ад Нестум има пряка връзка с последното сражение между Брут и Марк Антоний при Филипи в 42 г. пр.Хр., при което убийците на Цезар били

окончателно разгромени. В чест на тази голяма победа, 10 години по-късно, по време на честването на децаналията от това събитие, относително близо до мястото на битката (в кв. “Заграде” на с. Гърмен) бил основан град на победата над цезароубийците. Тук тя нашироко използва като доказателствен материал монетните съкровища от района на Никополис при Места, които формират два стратиграфски пласта и са основен аргумент за предлаганата от нея датировка на основаването на града от Марк Антоний в 32 г. пр.Хр. Дали това действително е така ще покажат най-вече новите археологически проучвания на античния град, но едно е ясно – тази хипотеза предлага чудесна възможност да бъде обяснен странният факт, че Траян, в чест на победата си над даките бил основал (според традиционно възприетото становище) два града на победата – единият близо до Дунава (Никополис ад Иструм) и един, незнайно защо чак в Югозападна Тракия (Никополис ад Нестум).

Непременно трябва да се отбележи и нейното задълбочено изследване за мизите и Мизия при р. Дунав заради категоричното доказване, че римските генерали (пък и цялото римско общество през I в. пр.Хр.) не познават такъв етноним в район, в който Рим в този период присъства активно. Цялата „мистификация” с името на провинция Мизия се явява едва след смъртта на Август. Обяснението за неговата поява като резултат от необходимостта да се намери заместител на етнонима „дардани”, който пък се превръща в политически неудобен заради налагането на легендата за дарданеца/троянеца Еней като родоначалник на Рим, се формулира за първи път в историографията.

Д. Ботева не се вглежда само във фрагментарните текстове на античните автори. Оказва се, че тя може отлично да борави и с нумизматичния материал. Това тя доказва още при заниманията си с историята на Долна Мизия и Тракия по времето на ранните Севери, когато използва огромно количество монетни емисии, сечени в балканските римски провинциални монетарници.

Тук тя предлага един етюд относно изграждането на крепостните стени на Сердика, при който основният източник на информация са монетите на града, сечени при Марк Аврелий. Според нея, появата на крепостни съоръжения върху монетите на провинциалните монетарници съвпада с времето на началото на тяхното строителство. В допълнение тя стига до заключението, че представянето на градската богиня с крепостна корона на главата означава, че градът – издател на тази емисия – е вече укрепен с крепостни стени (ако не е

укрепен, градската богиня е представяна само с калат или без атрибути на главата). Специално за Сердика, началото на строителството на крепостните стени е поставено от нея в периода 166-169 г., а официалното им приключване е станало между 176 и 180 г. Тези постижения на авторката още веднъж показват колко важни резултати биха могли да се постигнат при професионалната работа над нумизматичния материал.

Съществени приноси моменти съдържат и останалите нейни фрагменти от историята на Тракия и Долна Мизия (хронологията на готските нашествия и анализа на сведенията за траките през 4 в.).

Хабилитационният труд представя доц. Диляна Ботева като един вещ и авторитетен изследвач на древната ни история. Тя е изключително опитен специалист, който умело и критично може да работи както с изворовия, така и с нумизматичния и епиграфски материал. Доказателство за това са както безспорните научни качества на хабилитационния труд, така и фактът, че тя е защитила успешно два доктората.

Д. Ботева е учен, който е добре познат на международната научна общност. За това говорят както многобройните ѝ публикации в реномирани международни научни издания, така и фактът, че тя има забелязани 163 цитирания от чужди автори (от всичките 488). Освен това, тя е участвала с доклади в 36 международни научни форума (конгреси, симпозиуми, конференции) – обстоятелство, което, освен че я прави международно разпознаваема, но и издига престижа на българската наука за античността. Като признание за значимостта на нейните изследвания и на нейните лични качества като доказан и авторитетен учен следва да се разглеждат и изключително престижните ѝ членства в Комитета към Международната асоциация по гръцка и латинска епиграфика и в Научния съвет на Лабораторията за проучване на дунавските провинции на Римската империя (Ферара, Италия).

Освен задълбочен изследвач в областта на старата история на нашите земи, Д. Ботева е натрупала огромен опит и като преподавател. Тя води тематични лекционни курсове, както в бакалавърската, така и в магистърската степен и се ползва с безспорен авторитет от студентската аудитория. Научен ръководител е и на четирима докторанти, двама от които вече защитили, а двама са пред защита.

Като имам пред вид перфектната и респектираща изследователска, преподавателска, популяризаторска, организационна и международна дейност на доц. дин Диляна Ботева, без колебание обявявам пред уважаемото научно жури категорично положителния си вот за това тя да заеме академичната длъжност *професор* по 2.2. История и археология (Стара история) към Историческия факултет на СУ “Св. Климент Охридски”.

09.09.2014 г.

Изготвил становището:

Проф. д-р Димитър Драганов